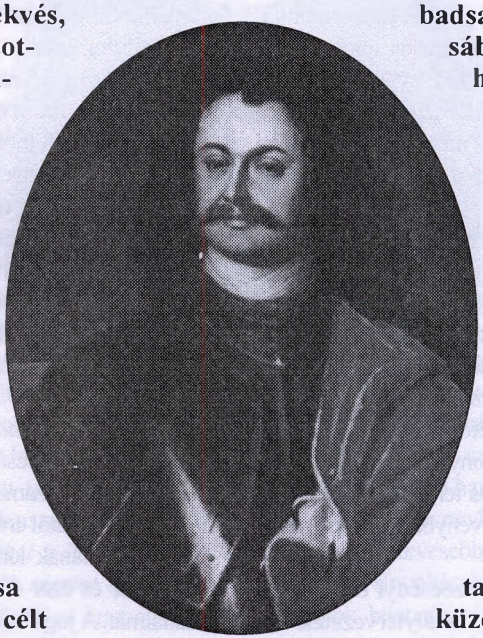
Büntetések a Rákóczi- szabadságharc jogtörténetében

A *Rákóczi szabadságharc* nyolc esztendeje alatt, mint az közismert, egy új magyar állam körvonalai rajzolódtak ki a fejedelem és politikus körének államszervező tevékenysége nyomán. Működésükre jellemző volt egy határozott, legitimációs törekvés, mely hangsúlyozottan igyekezett bizonyítani a külhoni és a belföldi szimpatizáns társadalmi rétegek előtt a háború törvényességét. A deklaratív célokat szolgáló kiáltványok sorozata, valamint a szabadságharc országgyűléseinek törvényhozása egyöntetűen ezt a célt szolgálta. Az alkotmányos változások pedig igazodtak a politikai koncepcióhoz. A rendi centralizáció állama világossá tette, hogy működésében a jogfolytonosság tétele alapvető fontosságú. Úgy a *„ius resistendi"* felemlegetése, mint a magyar rendi jog sarkalatos törvényeihez történő határozott ragaszkodás, az ország *„régi jogainak"* rendszeres felemlegetése és megidézése ezt az elgondolást fejezték ki. Nincsen semmi különös tehát abban, hogy a szabadságharc jogalkotásában a büntető jog-história vajmi kevés újdonságot fedezhet fel. Hangsúlyeltolódások és a jogalkotás egyes terrénumainak fokozott aktivitása rögzíthető a kutatók számára. Mindkét változtatási irány a kurucok seregei által folytatott szabadságküzdelem részeként manifesztálódott. Röviden tehát, a katonai büntetőjog, illetve a hadviseléssel kapcsolatos civil feladatok területén jelentkező büntetőjogi szabályozás terepén érzékelhetők a leglényegesebb változások.

Hazánkban a büntetőjog fejlődésének fordulópontja a 18. század. Ekkor indulnak meg a kodifikációs munkálatok, ekkor fogalmazódik meg a központi kormányzatban és a rendi szervekben egyaránt a rendezettség iránti törekvés; ekkor kezdi határozottan igényelni a praxis a szisztematikus és definiált büntetőjogot, s ekkor alakultak ki a büntetőbírói joggyakorlatban is azok az intézményi elhatárolódások, amelyek létfontosságú feltételei a kodifikációnak. A század kezdetén készíti el ***Bencsik Mihály nagyszombati jogtanár*** részvételével a diéta kiküldött bizottsága az első magyar büntető törvénykönyv tervezetét[1]. 1723-ban, 1729-ben további erőfeszítéseket tettek a magyar diéták, jóllehet ezek a munkálatok inkább inkorporációs törekvések voltak.[2] 1795-ben, az 1791. évi országgyűlés által kiküldött ***Deputatio Juridica*** lezárta a legújabb projectumot, melyet a jogtörténeti irodalomban *Hajdú Lajos* első kódextervezetként tartott számon[3].

A szabadságharc évszázada tehát a büntető kodifikáció kora. Így nem tekinthető korainak az a szándék, melyet a szabadságharc vezető politikusai és jogászai a büntetőjog egységes keretbe foglalására vonatkozóan megfogalmaztak. Igaz, a szabadságharc körülményei, a folyamatos katonai események egyelőre a hadsereg viszonyaira fókuszálva, leszűkítették a jogalkotás terénumát: csupán a katonai büntetőjog törvénybe foglalása vezetett sikerre.

Már az 1705. évi szécsényi országgyűlés elé terjesztett jogszabálytervezetek között ott találjuk a ***Ráday Pál kancellár*** által elkészített *„Az magyar országhi confoederatio részirül szabot hadi regulák, articulussok edictumok és törvények"* címet viselő javaslatot[4], mely azonban a szabadságharc hadseregének mérhetetlen kárára, nem került napirendre.[5] Jóllehet Rákóczi 1706-ban, Nagyszombatban ideiglenes jogszabályt bocsátott ki *(„Hadi regulák avagy articulusok"* néven) két évet kellett várni a katonai büntető törvények elfogadtatására. Az 1707. évi országgyűlés felhatalmazása[6] alapján végül is elkészült a ***Regulamentum universale*** *„A szövetkezett Magyarország királysága nemes karainak és rendjeinek általános hadi szabályzata mind a katonaság, mind a nemes vármegyék, továbbá a szabad királyi városok és bárki más számára".*[7] Kiegészítésképpen, mintegy sajátos *„különös részként"* pedig az ***Edictum Universale***, amely az 1705. évi ***Hadi regulák Kajali Pál főhadbíró*** vezetése mellett munkálkodó deputatió átdolgozásaként lépett hatályba az országgyűlés által engedett *„teljes authoritás"* alapján.[8]

A ***regulamentum*** és az ***edictum*** természete kettős. Egyfelől több mint egyszerű büntető törvénykönyv, hiszen általános katonai szabályzat, a hadsereg működésére vonatkozó aprólékos szabályozás található bennük. Emellett tartalmazzák a processuális szabályokat is. Másfelől pedig, mint azt a ***Regulamentum universale*** alcíme is jelzi: az ***Edictumban*** foglalt cselekmények egy része nem csak a hadak, hanem *„mind a nemes vármegyék, továbbá a szabad királyi városok és bárki más számára"* bocsátottak ki. A történelmet ismerő olvasó számára ez a rendelkezés mondhatni magától értetődő, hiszen a szabadságharc államának létformája volt a háború, amely ezer és ezer szállal szőtte át az egész társadalmat. A joghistorikusnak azonban több ennél e rövid passzus. Arról szól, hogy a jogszabály, amely elsősorban a katonai büntetőjog forrása, másodsorban a társadalomra vonatkozóan is érvényes törvénykönyv kívánt lenni. Vagyis szabályai, elvei és intézményi megoldásai a *„civil"* társadalom jogára is jelentős befolyást gyakoroltak.

A büntetés célja

A korszak, Európa-szerte, egy jelentős tudományos újdonsággal bírt a büntetések kapcsán: részben szakmai megfontolásokból, jogfilozófiai megalapozás miatt, részben pedig a kodifikáció sürgető követelményének kielégítéseképpen foglalkozni kezdtek a büntetés céljának definitív megközelítésével. Túlzás lenne azt állítanunk, hogy a szabadságharc jogalkotása hozzájárult volna a jogbölcseleti alapvetéshez, de megér néhány mondatot a büntetés céljának edictumbéli összefoglalása. A preambulumban a kor általános vallásfilozófiai megközelítésével találkozik az olvasó. A szabályzat megalkotásának célja *„édes nemzetünk némely el fajúlt fiainak az egész kereszténységet megh botránkoztató s Istenünk méltó haragját ellenünk fel gerjesztő erkölcstelenségek ki irtatván, azok helyet a jó kegyes istenes élet maradékainkban is tündökölhessen."* A praktikusabb megfogalmazás szerint, hogy *„minden dolgaink egyenes sinor mértéke szerint való igazgatássának világh eleiben terjesztéssével kívánván tökéletes szívvel moderálni a vitézlő rendeinket"*.[9] A meglehetősen általános megfogalmazáshoz képest az egyes tényállásokhoz rendelt büntetések mellett egyre-másra bukkannak fel a rövid indoklásként betűzött utalások a jogalkotói szándékra. Számtalanszor fordul elő az *„érdemlet büntetésüket a hadi széken elveszik"* vagy *„érdemük szerint büntettetnek"* kifejezések, mely mögött az igazság megbillent mérlegének helyreállítását sejteti a normaszöveg alkotója és a szabály kibocsátója. A *„másoknak példájokra"* vagy *„példás képpen büntettetik"*[10] szövegfordulat a büntetés nyilvános hatásmechanizmusára célozva, annak preventív funkcióját fogalmazta meg, akárcsak a *„az ollyakat exemplaris hallál büntesse"* kifejezés[11]. Az edictumok megfogalmazásában egyaránt érezhető a példázat erkölcsi, bűnmegelőző és tanító-nevelő hatása, mint a generális prevenciót szolgáló elrettentés szándéka. Az isteni szabályok, a kegyesség és istenes élet normáinak megszegését szankcionáló vallásfilozófiai megalapozás a megtorlás elemét hordozta.

A büntetések rendszere a szabadságharc jogában

A két nagy katonai szabályzat és a különféle pátensek, edictumok rendelkezései alapján körvonalazható a szabadságharc jogának büntetési rendszere. Ennek talán legfontosabb jellemzője, hogy nem kívánt szakítani a tradicionális megoldásokkal. Újdonságot elsősorban nem abban hozott, hogy másként rendelkezett, mint azt a korábbi gyakorlat kialakította, hanem hogy írásba foglalták a rendelkezéseket.

Az írásba foglalás pedig egy további követelményt fogalmazott meg: az egyes bűncselekményi tényállások pontos meghatározása mellett a bűncselekmények rangsorolását, melyet értelemszerűen a büntetések segítségével lehetett végrehajtani. Egy szerkezeti képletet kellett kialakítani a büntetőjog számára, amelyet a szabadságharc jogalkotói többnyire sikerrel hajtottak végre.

A büntetési rendszeren magán hajtották végre a legkevesebb változtatást. A bűncselekményi tényállások megfogalmazása, a vívmányok büntetőjogi védelme, a büntetőjog tartalmi elemeinek kialakítása összehasonlíthatatlanul fontosabb feladat volt, mint a szankciórendszer átformálása. Így a büntetési rendszer megmaradt a maga félig-meddig határozatlan formájában. A jogalkotó rendelései között számtalan alkalommal szerepelt a *„ezen articulussok erejével példás képpen*

büntettetik"[12], *„az hadi articulussok szerént azok bűntettessenek megh"*[13], *„érdemlet büntetéseket valójában el vegyék"*[14] vagy a bűnelkövetők *„büntetlen ne maradgyanak"*[15]. Ezzel a jogalkotó a bírák kezébe tette le a büntetések megválasztásának és a kiszabáskor meghatározott mértéknek a dolgát.

Az olyan általánosságokkal, mint hogy *„igazságos büntetésüket az elkövetők elnyerik"*, a hatóságok teljesen szabad kezet kaptak a büntetések kiszabásánál. Ennek gyakorlati nehézségeire és következményeire jó példa egy 1706. évi eljárás, amelyet katonaszökevény nemesek ellen folytattak le[16]. A bíróság, arra hivatkozva, hogy az ilyen bűncselekményekről az ***Edictum*** nem rendelkezik, a gyakorlat alapján úgy döntött, hogy *„más Nemes Vármegyei Tisztek jelenlétében is ki ki húsz csapással csapattassék megh"*.

A büntetési nemek meghatározásánál, illetőleg a mérték megállapításánál ritkábban maga a büntető jogszabály állapított meg szankciót, más esetben egyéb szabályra bízta (esetleg utalt másutt meghatározott szankciókra), gyakran a bíróságra hagyta a döntést. Legtöbbször az utalás fordult elő. A szabadságharc tisztjei, hatóságai, bíróságai többé-kevésbé elismertek néhány büntetőjogi normát, s a büntetést ezekre hivatkozva jelölték meg. Ez a fajta megoldás főként az alsóbb tisztek pátenseire jellemző, akik mintegy a szabály *„erejének"* növelése céljából II. Rákóczi Ferenc joghatóságára utaltak. *„Egyéb eránt aki... ellenkezőt cselekendő találtatik, kglmes Urunk keminy edictuma szerint érdemihez kipest bünhődik"*[17].

A legalapvetőbb katonai bűncselekményekre és fegyelemsértésekre nézve kezdettől fogva rendelkezésre állt jogszabály: az első összefüggő, rendszerező jogi normát már 1703. szeptember 7-én kibocsátotta a fejedelem, meghatározva benne a büntetésnemeket is[18].

Amikor maga a jogszabály nem tartalmazta a szankció jellegét, nagyságát, legtöbb esetben az alábbihoz hasonló kivétel következett: *„valamint az Edictum contentiája hozand magával"*[19]. Az edictumokra utalás a legelső időktől fogva föllelhető a normákban, így nem elhamarkodott a következtetésünk, ha azt állítjuk, hogy az edictumoknak a katonai rend fenntartásánál jelentősebb szerepet szánt a fejedelem: szinte, úgyszólván a büntetőjogi *„kódex"* szerepét is betöltötték. Ismeretes, hogy az ***ónodi Edictum Universalet*** megelőző valamennyi katonai szabályzat hosszas fejlődési folyamat egy-egy elemét képezte, s számuk a vizsgált négy esztendő alatt megközelítette a tizet[20]. Tehát az ónodi Edictum már kikristályosodott álláspontnak, tapasztalatoktól formált törekvésnek egységes tükre. Sajátosságát adja, hogy – bár rendszeresen törvénykönyvnek nevezik – törvényi megerősítést nem nyert, csupán egy előzetes fölhatalmazást foglaltak törvénybe a szabályzatok megalkotásáról és életbeléptetéséről. Mindvégig törvényerejű kódexként használták.

A büntetési nemek

A halálbüntetés, amely a rendi társadalomban általánosnak számított (***poena ordinaria***) a bűncselekmények többségnek rendes büntetése volt. Nem voltak ez alól kivételek a szabadságharc alatt alkotott jogforrások sem: majd minden második bűncselekmény büntetése halál volt.

A halálbüntetést a jogalkotó általában ún. egyszerű halálként jelölte meg, legtöbbször még ezen belül sem határozta meg azt, hogy ezt akasztással, vagy lefejezéssel kell-e végrehajtani

Sokszor egészen jelentéktelen ügyekben is halálbüntetéssel fenyegetett a norma, szá-

molva a zavaros időkben a kisebb súlyú büntetések hatástalanságára. Ez a túlzott *„halálosztás"* azonban sok esetben éppen a büntetés hatásosságát tompította. Nem véletlen tehát, hogy az egyszerű halálbüntetés mellett a kuruc állam joga is ismerte a minősített halálbüntetést. A legkegyetlenebb büntetési rendszerrel éppen a hűbéri jog bír, ám éppen ezért érdekes, hogy a kuruc normákban kevés a valóban kegyetlen büntetés, bizonyos fenntartásokkal állíthatjuk, hogy a korszakhoz képest viszonylag *„humánus"* álláspontot foglalt el a kuruc állam jogalkotása

S bár a Rákóczi szabadságharc jogalkotása a kínvallatást és a kínzást igyekezett háttérbe szorítani, néhány esetben még jogalkotói szinten is fölbukkant a büntetések minősített végrehajtása, a kivégzéskor alkalmazott tortúra is.

A törvény szerint a párbaj győztese közönséges gyilkosnak számított: halál járt érte. Hadifoglyot *„viszonosság"* esetén büntetlenül meg lehetett ölni. *„ha pedigh az ellenségh a mi felekezetünkből rabokat fogh vagy magokat megh adgyák, mint azon által mégis megh ölik őket: illendő, hogy a mi részünkről is a' kölcsön megh adattassék..."*

Az egyszerű halálnemek között nevesítette a jogalkotó a *„megh lövöldöztetést"*[21], a fővételt[22] és az akasztást.[23], amelyek gyakoriságát a praxis is visszaigazolta.[24]

Csupán a *„legsúlyosabbnak"* minősülő bűncselekményekre írt elő minősített halálbüntetést a jogszabály. Az egyik legfájdalmasabb, minősített halálbüntetés járt a gyújtogatónak és a templomokat felverők, szent helyről tolvajlónak, ördöngősnek, boszorkánynak, varázslónak aki *„meg égettetik érette"*.[25] Az udvarházakat, parókiákat, iskolákat, kórházakat és menhelyeket felverő *„kerékben rontatik"*[26] A *„szüléknek, feleségeknek, gyermekeiknek* s *attyokfijaiknak gyilkosai"* – ha közemberek – *„írtóztató halállal ölettetnek megh"*. Az *„írtóztató halál"* milyenségét nem határozta meg a norma, de a minősített halálnemek megnevezésével jelzést adott a bíráknak a különösen fájdalmas halálnem kijelölésére, a végrehajtóknak pedig a technikai kivitelezésre.

Tehát azért volt abszolút határozatlan büntetési rendszere a feudális büntetőjognak, hogy a bírák és bakók a gyakorlatban tegyék próbára leleményességüket. Különféle kínzásokkal lehetett borzalmassá tenni a halált megelőző perceket (tüzes vassal égetés, lovakkal széttépetés) de a kifejezetten kínzó halálnemek közül Magyarországon a karóba húzás, a kerékbetörés, a vízbe fojtás, a máglyahalál volt elterjedt[27]. A bírósági aktákban csak néhány esetben találkozni olyan esettel, mikor súlyosbítják a végrehajtás során a halálbüntetést. A feljebbvalójára fegyvert emelő katona *„keze el vágatására s meg löveldeztetésre convicaltatik"*[28].

Bár nem határozta meg a szöveg, hogy mit értett alatta a törvényalkotó, a cselekmény veszélyességét tekintve *„a táboron a' közjó ellen practicálók"* szankció nemeként megjelölt *„exempláris halál"* vitathatatlanul a minősített végrehajtású halálbüntetések közé tartozott[29].

A különféle katonai függelemsértések között az egyik legveszélyesebb volt a szökés. A hadak folytonos szétoszlása miatt elengedhetetlen volt a szökésnek igen súlyos megtorlása. A törvény, közember esetén, halálbüntetés rendelt[30], a nemeseknél hűtlenség bűncselekményének tekintették s eszerint szintén halállal büntették[31]. A szabadságharc jogszabályaiban is hasonló büntetési nemeket rendeltek, amelyeket azonban kevésbé alkalmaztak. Ha csak a végrehajtásokra kiadott utasításokat tekintjük is, a kevés kivé-

telt nem számítva[32] nem annyira a megtorlást helyezték előtérbe, sokkal inkább sereg-egybetartó erejét. A peres anyagokban csak akkor találkozunk halálbüntetés kiszabásával, ha példát akartak statuálni pl.: többszörös szökés esetében, esetleg, ha több más bűncselekmény is bizonyosodott rá a elkövetőre (úm. kóborlás, tolvajlás, fosztogatás, kereskedők háborítása, stb.)[33]. Nem ritka a kezességre bocsátás sem, s ebben Bercsényi Miklós járt elől példával[34]. Az emberölés egyik speciális tényállásaként megfogalmazott, bottal, náddal, pálcával, ökölllel, korbáccsal és rugdosás által elkövetett emberölés halálos ítélete alól az elkövető a vérdíj lefizetésével menekedett.

A testi büntetések közül a szabadságharc államának egyetlen általam ismert jogszabálya sem tartalmazza az önálló, testcsonkító büntetést, annál inkább a testi fenyítők. Előfordultak egyaránt határozatlan (*„testében büntettetik érette", „testi büntetését veszi"*[35]) és határozott büntetések.

Ezen belül különbséget tettek vesszőzés, megpálcázás[36] és *„kéményen való megh pálcázás"* között[37]. (Ritkán, de előfordult az az eset, hogy a tényállás fogalmazója *„száz pálczában"* rögzítette a büntetést.[38] A testcsonkító büntetéseknek átváltott változatai maradtak fenn, mint a nyelvváltság. *„A rágalmazók és egymás jó hírét nevét vagy szemben vagy hát mögött meg becstelenitők s kisebbitők ellen"* szólt az edictum.[39] A jogkövetkezmények alóli mentesülésre kapott lehetőséget az elkövető: helyt adott a szabály a valódiság bizonyításának, s csak *„ha megh nem bizonyithattya az csak felebaráttyára kent gyalázatot, nyelv váltságon maradgyon"*.

A szabadságvesztés büntetés ritka volt: a szabadságharc szabályai alig említik. Néhány alkalommal a bírói gyakorlatban találunk utalást fogságban tartásra; többnyire azonban az eljárással és a bizonyítással kapcsolatosak.[40]. Tánczos János ügyében, akinek *„vérben való nyavalyás létét recognoscallyák complex társai, addig való árestumával meg elégszik az Nemes Hadi Törvény, azontul mingyárt szabadullyának fell"*[41].

Esetenként büntetésként is alkalmazták az *„árestomot"*. *„Az hadban magát senki ellenségh módgyára ne visellye s úgy ne beszéllyen, ne mulatozzon, mert elsőben meg tömlöcztetvén, keményen meg büntettetik"*. De ismerünk határozott idejű elítélést is: egy Nagy István nevű kuruc tisztet visszaélései miatt tisztétől megfosztották, s az ítélet szerint *„fél esztendeig keminy árestomban tartassék"*[42]. A strázsát elhagyók büntetése három nap fogság volt száraz kenyéren és vízen.[43]

A szabadságbüntetések közül alkalmazták a kitiltást: *„a ki fegyverét el veszti vagy el lopattya, lovát el vesztegeti vagy el adgya gonosz végre"*, második alkalommal a kemény pálcázás mellé büntetésként rendelte a törvény, hogy *„a' táborrul ki csapattatik"*.[44]

A vagyoni büntetések körében már számos formával találkozunk. Általánosnak mondható – főként az árulásra kiszabott büntetésnél – a jószágvesztés mellékbüntetésként megállapítása. Ez esetben a vagyonelkobzás teljes, ahogyan írják: *„mindene confiscáltatik"*[45]. Ezzel szemben egyes, főként katonai vétségekért kiszabható volt részleges vagyonelvesztés is, mint pl. a tábori javak elvesztése.[46]

A kereskedők, kocsmárosok, markotányosok *„minden némű árújok és portékájok confiscáltatnak"* a mértékek körüli visszaélések büntetéséül.[47] Nem ritka a pénzbüntetés sem (12 Ft-tól 100 Ft-ig terjedően, főbüntetésként nemesekre[48]). A gyakorlat termelte ki a megváltást, vagyis akasztás helyett a kuruc tisztek büntetéspénzt is elfogadtak. A büntetés kiszabásával egy időben

gyakran kötelezték (a bíró vagy a törvény) a vádlottat kártérítés fizetésére is[49] A törvény a testi sértés (sebesítés) büntetésével is foglalkozott: többnyire váltságdíj letételével menekül az elkövető.

Ismeretesek a szégyenbüntetések is a rendi jogban; alkalmanként a szabadságharc jogszabályai is rendezték, főként katonai kötelességek elmulasztásával kapcsolatban. Előfordult az isteni törvények megsértése esetében is, miként például a káromkodás büntetéseként kiszabott pálcabüntetést nyilvánosan rendelték végrehajtani. *„Dolmány nélkül csak ingben, az jelen levő hadak előt, világos köz helyen"*[50] A zsoldjával megszökő katonák büntetése halál volt. Ha nem tudták elfogni a szökésben lévő gyanúsítottat, büntetésképpen *„trombita szó alat jó hírétül nevétül meg fosztatik"*.[51] A mustrán más katonáival, felszereléseivel compareáló tiszt *„gyalázatosan tisztitül megh válik"* – rendelte a katonai törvénykönyv[52]. Természetesen a gyakorlatban, az ország törvényei szerint való ítélkezésben is alkalmazták a szégyenítést[53].

Súlyosan büntették azokat, akik beosztott hivatalos személyre támadtak, üm. a porkolábra, tömlöctartóra, hóhérra. Akik a bírói eljárásra váró rabokat, illetve a már szabadon elítélteket elengedte, azonos büntetésben (ill. anyagi hátrányban) részesült, mint ami azt fenyegette, akit elengedett. E körbe vonható még a hamis esküvés súlyos büntetése és a feljelentési kötelezettség elmulasztása, mint a bírók munkáját hátráltató cselekmények[54].

Röviden összefoglalva az eddigieket: a jogforrásokban a jogalkotó jellemzően három fajtáját rendelte a büntetésnek: halál, vagyonbüntetést és a testfenyítést. Az általa súlyosnak tartott bűncselekményekre halálbüntetést szabott ki, a többi ügyben – sokszor a fokozatos büntetés elvét is alkalmazva[55] – a másik két büntetésfajtát rendelte, különféle variációkkal érzékeltetve a különbségeket. A színesebb variációkat a bírói gyakorlat biztosította, ahol is a bírák a tradicionális magyar törvénykezési praxis megoldásaival élve lényegében valamennyi, a korban ismert büntetési nemet alkalmazták.

Mezey Barna

Jegyzetek

[1] **Bónis Gy.:** *A magyar büntetőtörvénykönyv első javaslata 1712-ben,* Budapest, 1934.

[2] **Réti Illés E.:** *A büntetőjog kodifikációjának első kísérletei Magyarországon,* Budapest, 1916.

[3] **Hajdú L.:** *Az első (1795-ös) magyar büntető kódextervezet,* Budapest 1971.

[4] **Székely Gy.**(szerk.) *Ráday Pál iratai I.* 1703-1706, Budapest, 1955, 393.o.

[5] **Markó Á.:** *II. Rákóczi Ferenc, a hadvezér* Budapest, 1934. 60.o.

[6] 1707:10. tc. (A hadi regulamentum csinálásáról) és 1707:20.tc.(A hadi törvényes processusnak is rendbevétele végeztetik).

[7] *Regulamentum Universale* (továbbiakban: Reg.Un.): Országos Széchenyi Könyvtár, Régi és Ritka Nyomtatványok Tára, RMK; I. 1733.

[8] *Edictum Universale*, (továbbiakban Ed, Un. Tit. Art.) Országos Széchenyi Könyvtár, Régi és Ritka Nyomtatványok Tára, RMK; I. , 1734. Sz.

[9] Ed. Un. Elöljáró beszéd.

[10] Ed. Un. Tit. XI. Art. XVI.

[11] Ed. Un. Tit. XI. Art. IX.

[12] Ed. Un. Tit. XI. Art XVI.

[13] Ed. Un. Tit. XI. Art. X.

[14] Ed. Un. Tit. XI. Art. IV.

[15] Ed. Un. Tit. XI. Art. II.

[16] Magyar Országos Levéltár A Rákóczi szabadságharc levéltára, G. szekció (A továbbiakban: MOL.Rszh.lg.G.28.) V.2.h.92-93.

[17] A rendeletet Eszterházy Antal tábornok bocsátotta ki 1708. április 13-án.

[18] MOL.Rszh.lt.G.28.V.2/a.21.1703. szeptember 7-én, Domahida. Lásd. Bánkuti Imre: Rákóczi hadserege, Bp.1976.21.o.

[19] Gróf Batthyány Ada árvái számára kiadott protectionális. (1704. március 29.) Megsértőjére rendelt szankció. MOL.Rszh. lt.G.35.

[20] 1703. június 17. Kliniec: Hadi Törvények; 1703. szeptember 7. Domahida: Edictum Militare; 1704. május 14. Dunaordas: A Hadi Bírókhoz címzett edictum; 1704. július 1. Tábori Rendtartás; 1705. május 1. Hadi Regulák; 1705. május 1. Várparancsnokok Instructioja; 1705. szeptember 28. Hadi Regulák, Articulusok, Edictumok és Törvények. (tervezet); 1706. április Hadi Regulák vagy Articulusok; 1707. április–június A Nemesi Társaság Szabályzata; 1707. július Regulamentum Universale Edictum Universale.

[21] Ed.Un. Tit. IX. Art. V. „Puskaport, töltést, golyóbist, kovát, érczet és egyéb apróléket" tolvajlók büntetése.

[22] Ed. Un. Tit. VI. Art. VI., XV., XX.

[23] Ed. Un. Tit. V. Art. I., XI., Tit. VI. Art. XIV.

[24] MOL.Rszh.lt.G.28.V.2.h.71.72.107.

[25] Ed. Un. Tit. VIII. Art. I.

[26] Ed. Un. Tit. I. Art. XXXI.

[27] Vö. Eckhart Ferenc. Magyar Alkotmány- és Jogtörténet Bp. 1946., 380.o.

[28] MOL.Rszh.Lt.G.28.V.2.h.52.

[29] Ed.Un. Tit. XI. Art IX.

[30] 1552:12.tc.,1596:22.tc.,1608:13.tc.,stb.

[31] 1552:9.tc.,

[32] Igy pl. (Vak) Bottyán János rendeletei a kóborló hajdúk ellen, melyben halálbüntetéssel fenyegeti a kóborló, táborba nem szálló hajdúkat. Archivum Rakoczianum. I.oszt. X.kötet.

[33] MOL.Rszh.lt.G.28.V.2.h.71.

[34] MOL.Rszh.lt.G.28.V.2.h.

[35] Ed. Un. Tit. IV. Art. V., Tit. V. Art. I.

[36] Ed. Un. Tit. IX. Art. II.

[37] Ed. Un. Tit. IX. Art. I., a gyakorlatban pl. MOL.Rszh.lt.G.28.V.2.h.92-93.

[38] Ed. Un. Tit. VII. Art. V.

[39] Ed. Un. Tit. I. Art. XLIII.

[40] MOL.Rszh.lt.G.28.V.2.h.224.

[41] MOL.Rszh.lt.G.28.V.2.h.93.

[42] MOL.Rszh.lt.G.28.V.2.h.207.

[43] Ed. Un. Tit. III. Art. II.

[44] Ed. Un . TIT. IX. Art. IV.

[45] Ed. Un. Tit. VI. Art. VI., XX.

[46] Ed. Un. Tit. VI. Art. VII, XII., XV., Tit.VIII. Art. IV.

[47] Ed.. Un. Tit. XI.Art.XI.

[48] *„A ki a'hadi bíró hivatallyára a'törvényben nem compareál, 12 forint a büntetésse"* Ed. Un. Tit. XI. Art. VI.

[49] MOL.Rszh.lt.G.28.V.2.h.

[50] Ed.Un. Tit. I. Art. II.

[51] Ed. Un. Tit. V. Art. XI.

[52] Ed. Un. Tit. X. Art. V.

[53] MOL.Rszh.lg.G.28. V.2.h.92-93.

[54] Ed.Un. Tit. I. Art. IV., .XXV.,XXX..

[55] A káromkodás büntetése első ízben: pálcázás, második alkalommal büntetése kemény pálcázás, harmadszori elítélés esetén pedig halál. (Ed.Un.Tit.I.Art.2.).